

Warszawa, 20 października 1997 r.

III kadencja

Pan

Maciej PŁAŻYŃSKI

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

w miejscu

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i na podstawie art. 29 ust. 2 Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Klub Parlamentarny Polskiego Stronnictwa Ludowego wnosi projekt ustawy:

Prawo o języku polskim.

Do reprezentowania nas w pracach nad projektem ustawy upoważniamy posła Zdzisława Podkańskiego.

(-) Aleksander Bentkowski; (-) Ryszard Bondyra; (-) Stanisław Brzózka; (-) Czesław Cieślak; (-) Janusz Dobrosz; (-) Tadeusz Gajda; (-) Józef Gruszka; (-) Stanisław Kalembe; (-) Jarosław Kalinowski; (-) Eugeniusz Kłopotek; (-) Stanisław Masternak; (-) Waldemar Pawlak; (-) Bogdan Pęk; (-) Mirosław Pietrewicz; (-) Lesław Podkański; (-) Zdzisław Podkański; (-) Marek Sawicki; (-) Ryszard Smolarek; (-) Franciszek Jerzy Stefaniuk; (-) Wiesław Woda; (-) Wojciech Szczęsny Zarzycki; (-) Józef Zych; (-) Stanisław Żelichowski.

U S T A W A

z dnia.....

Prawo o języku polskim

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1.1. Przepisy ustawy dotyczą używania języka państwowego w działalności publicznej i obrocie gospodarczym.

2. Ustawa nie narusza umów międzynarodowych oraz przepisów ustaw o stosunku Państwa do poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych.

3. Postanowienia ustawy nie naruszają praw mniejszości narodowych oraz grup kulturowych.

Art. 2. Język polski jest językiem państwowym - urzędowym w Rzeczypospolitej Polskiej.

Art.3.1. W języku polskim urzędują wszystkie organy państwowe i samorządowe, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

2. W sprawie wprowadzenia na terenie gminy innego języka urzędowego odpowiadającego tradycji i kulturze mieszkańców gminy przeprowadza się referendum gminne.

3. W razie wprowadzenia innego języka urzędowego wszystkie dokumenty urzędowe są sporządzane w języku polskim bez względu na język dokonania czynności urzędowej.

4. Na wniosek strony wszystkie dokumenty sporządzane są w dwóch językach.

5. W przypadku określonym w ust. 2 i 3 organy administracji rządowej, kontroli państwowej, samorządowe kolegium odwoławcze oraz sądy i prokuratura urzędują wyłącznie w języku państwowym.

6. Gmina, w której wprowadzony został dodatkowy język urzędowy, ma obowiązek zapewniać znajomość tego języka wśród urzędników lub zatrudnić tłumacza.

Art. 4.1. Język polski jako czynnik tożsamości narodowej oraz dorobek myśli i pokoleń wielu Polaków, jest dobrem kultury narodowej, a jego ochrona jest powszechnym obowiązkiem organów państwowych i samorządowych oraz powinnością obywateli, ich zrzeszeń i podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

2. Ochrona języka polskiego wyraża się w szczególności w:

1) dbaniu o poprawność języka;

2) przeciwdziałaniu jego wulgaryzacji;

- 3) upowszechnianiu wiedzy o nim i doskonaleniu sprawności językowej;
- 4) stwarzaniu warunków sprzyjających rozwojowi języka, jego wzbogacaniu, specjalizacji i selekcji językowych środków wyrazu;
- 5) wspieraniu nauczania języka polskiego jako obcego w kraju i za granicą.

Rozdział 2

Szczególne obowiązki w zakresie ochrony języka polskiego

Art. 5.1. Organy państwowe i samorządowe oraz inne jednostki organizacyjne prowadzące działalność publiczną na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej są obowiązane do składania oświadczeń w języku polskim lub równocześnie w języku polskim i obcym.

2. Organy i jednostki, o których mowa w ust. 1 zawierają umowy w języku polskim. Umowa zawarta w języku polskim może być zaopatrzona w obcojęzyczny przekład. Podstawą wykładni umowy jest wersja polskojęzyczna, o ile strony nie postanowiły inaczej.

3. Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio do umów, których wykonanie ma nastąpić na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 6.1. Językiem obrotu gospodarczego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest język polski. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą są obowiązane do używania języka polskiego w szczególności w nazewnictwie towarów i usług, w ofertach i reklamie, instrukcjach obsługi, informacjach o właściwościach towarów i usług, warunkach i zakresie gwarancji oraz na etykietach towarów, w fakturach, rachunkach i pokwitowaniach.

2. Towary i usługi przeznaczone dla odbiorców polskich powinny mieć nazwy podane w języku polskim lub w przekładzie na język polski.

3. Odpowiedzialność z tytułu naruszenia niniejszego artykułu obciąża producenta, importera i dystrybutora.

Art. 7. Językiem nauczania, egzaminów i prac dyplomowych w szkołach publicznych i niepublicznych wszystkich stopni oraz w szkołach wyższych jest język polski.

Art. 8.1. Dokumenty o charakterze urzędowym, w szczególności świadectwa i dyplomy, a także napisy na i w budynkach użyteczności publicznej oraz środkach transportu publicznego są sporządzane w języku polskim.

2. Tekstom i napisom w języku polskim mogą towarzyszyć ich wersje w przekładzie na język obcy na zasadach określonych rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Art. 9. Przepisy art. 6-8 nie dotyczą:

- 1) instytucji i podmiotów prowadzących działalność gospodarczą znanych powszechnie pod obcymi nazwami,
- 2) uprawiania działalności naukowej i artystycznej,
- 3) uprawiania działalności kulturalnej polegającej na zachowaniu i rozwijaniu tradycji mniejszości narodowej oraz grup etnicznych,
- 4) studiów filologicznych i nauczania języków obcych, a także nauczania innych przedmiotów w przypadku, kiedy nauczający lub nauczani są cudzoziemcami,
- 5) szkół wyższych, szkół i klas z obcym językiem wykładowym,
- 6) wydawnictw o charakterze naukowym i specjalistycznym oraz przeznaczonych dla cudzoziemców lub osób nie znających języka polskiego.

Art. 10.1. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Minister Kultury i Sztuki w porozumieniu z właściwym naczelnym lub centralnym organem administracji państwowej może na wniosek zainteresowanego wyrazić zgodę na odstępianie od zasad określonych w art. 5 - 8 ustawy.

2. Przepis powyższy nie uchybia art. 37 ust. 2 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz.U.Nr 76, poz. 344, z 1994 r. Nr 130, poz. 645 i z 1995 r. Nr 99, poz. 488).

Rozdział 3 Rada Języka Polskiego

Art. 11.1. Tworzy się Radę Języka Polskiego złożoną z 30 osób wyróżniających się stosowną wiedzą, zwaną dalej „Radą”.

2. Członków Rady powołuje Prezes Polskiej Akademii Nauk w porozumieniu z Ministrem Kultury i Sztuki oraz Ministrem Edukacji Narodowej.

3. Kadencja Rady trwa 5 lat od dnia powołania.

Art. 12.1. Rada Języka Polskiego jest organem opiniodawczym w dziedzinie używania języka polskiego.

2. Rada wyraża opinie w formie uchwał podejmowanych zwykłą większością głosów, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

3. Do szczególnych zadań Rady należy promocja i wspieranie poprawnej polszczyzny.

Art. 13.1. Rada Języka Polskiego podejmuje uchwały w sprawach ustalenia obowiązującej ortografii i interpunkcji języka polskiego na wniosek Ministra Kultury i Sztuki, Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Prezesa Polskiej Akademii Nauk lub z urzędu.

2. Rada przesyła uchwałę, o której mowa w ust. 1 Ministrowi Kultury i Sztuki w celu ogłoszenia.

3. Minister Kultury i Sztuki może zgłosić uzasadniony sprzeciw wobec przesłanej uchwały w ciągu 30 dni od daty jej otrzymania.

4. Rada odrzuca sprzeciw uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności 2/3 jej członków w terminie 3 miesięcy od daty jego otrzymania.

Ustęp 2 stosuje się odpowiednio.

5. Uchwały, o których mowa w niniejszym artykule Minister Kultury i Sztuki ogłasza w formie rozporządzenia.

Art. 14.1. Każdy organ państwowy i samorządowy jest obowiązany zasięgnąć opinii Rady Języka Polskiego w przypadku wystąpienia w toku czynności urzędowych istotnych wątpliwości dotyczących użycia języka.

2. Podmiot prowadzący działalność gospodarczą może wystąpić do Rady z wnioskiem o udzielenie opinii w sprawie właściwej formy językowej dla oznaczenia towaru lub usługi, jeśli brak dla nich odpowiednika w języku polskim.

3. Każdy organ, o którym mowa w ust. 1 może wezwać każdego, wobec kogo powstało podejrzenie naruszenia przepisów ustawy, aby w terminie 30 dni udzielił pisemnej odpowiedzi na postawione zarzuty. W przypadku uznania zarzutów uchybienia powinny być usunięte w ciągu 6 miesięcy od dnia udzielenia na nie odpowiedzi.

Art. 15. Prezes Polskiej Akademii Nauk określi w formie statutu szczegółowy tryb działania Rady Języka Polskiego.

Rozdział 4

Odpowiedzialność karna

Art. 16.1. Kto:

- 1) składa oświadczenie wbrew obowiązkowi określonymu w art. 5 ustawy,
- 2) wbrew obowiązkowi wynikającemu z art. 6 ustawy wprowadza do obrotu lub dokonuje obrotu towarami lub usługami,
- 3) sporządza dokumenty urzędowe z naruszeniem art. 8 ustawy
- podlega karze grzywny.

2. Obok kary wymierzonej w ust. 1 sąd może orzec nawiązkę na rzecz instytucji kultury, organizacji społecznej lub szkoły.

Art. 17. Niezależnie od środków karnych przewidzianych w artykule poprzedzającym Minister Kultury i Sztuki może nałożyć w drodze decyzji karę pieniężną w wysokości do 10 000 zł, jeżeli naruszenia ustawy dopuścił się podmiot prowadzący działalność gospodarczą nie będący osobą fizyczną.

Art. 18. W celu doprowadzenia do zaprzestania działalności naruszającej art. 5, 6 i 8 ustawy stosuje się przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie egzekucji obowiązków o charakterze niepieniężnym.

Rozdział 5

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 19.1. Ustawa nie narusza przepisów dotyczących nazewnictwa podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, nazw miejsc i miejscowości, aktów stanu cywilnego oraz imion i nazwisk.

2. Sankcje karne wynikające z przepisów ustawy mogą być stosowane po upływie 3 miesięcy od wejścia w życie ustawy.

Art. 20. W ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 1993 r. Nr 7, poz. 34, z 1995 r. Nr 66, poz. 335 i z 1996 Nr 106, poz. 496) w art. 21 ust. 1 dodaje się pkt 6a w brzmieniu:

„6a) upowszechnianie wiedzy o języku polskim”.

Art. 21. Traci moc dekret z dnia 30 listopada 1945 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych (Dz.U. nr 57, poz. 324).

Art. 22. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

Celowość uchwalenia ustawy normującej zagadnienia posługiwania się językiem polskim jest uzasadniona następującymi racjami:

1) Status języka polskiego jako języka dokonywania czynności urzędowych w Rzeczypospolitej Polskiej reguluje dekret z 1945 r., którego podmiotowy zakres obowiązywania ("rządowe i samorządowe władze administracyjne") jest zbyt wąski z punktu widzenia reguł językowej wykładni prawa. Dopiero zastosowanie innych reguł wnioskowań prawniczych umożliwi rozsądną odpowiedź na pytanie, w jakim języku ma obradować Sejm RP lub są obowiązane rozstrzygać sprawy sądy powszechne i szczególne. Rozwinięcie zarysowanych wątpliwości zostało szczegółowo przedstawione w "Informacji o stosowaniu języka polskiego jako języka państwowego w urzędowaniu podmiotów kontrolowanych przez NIK, październik 1996 r.",

2) Dekret z 1945 r. uchylił wszystkie obowiązujące do tego czasu przepisy pozwalające na posługiwanie się w stosunkach urzędowych językami innymi niż polski. Argument podnoszony przez przeciwników ustawy, że od zakończenia wojny nic właściwie w tej materii się nie zmieniło jest chybiony. Przystąpienie Polski do Rady Europy i konieczność ratyfikacji konwencji językowych, np. Europejskiej Karty Językowych Regionalnych i Mniejszościowych, pociąga za sobą konieczność rewizji dotychczasowych poglądów, jak również obowiązującego prawa. Ponadto w sytuacji, gdy kilka państw uchwaliło ustawy językowe w celu ograniczania praw mniejszości narodowych, przynajmniej w sposób uboczny, istnieje szansa na pokazanie opinii międzynarodowej, że możliwa jest sytuacja odmienna, w której prawa mniejszości są rozwijane, bez szkody dla dominującej pozycji języka państwowego. Nowa regulacja prawna pozwoli także na realizację podpisanych i ratyfikowanych umów dwustronnych z państwami ościennymi w zakresie dwujęzycznych tablic i napisów na budynkach użyteczności publicznej.

3) Jeżeli środowisko językoznawców podnosi podczas spotkań naukowych, konferencji i kongresów uwagi odnoszące się do złego stanu języka polskiego, to nie należy sądzić, że jest ono przeświadczone, iż przepisy prawa rozwiążą wszelkie zgłaszane problemy. Natomiast bezsprzecznie są pewni, że nowa i pełniejsza regulacja uniemożliwi dalsze wypieranie języka ojczystego z obrotu publicznego i gospodarczego, zaś do tego poglądu przychyliła się również część prawników.

Proponujemy określenie ustawy mianem "Prawa", bowiem zakres obowiązywania (podmiotowy i przedmiotowy) jest powszechny, zaś sama regulacja zmierza ku wyczerpaniu materii, natomiast jej ranga nie społeczna pozostaje w zupełności poza dyskusją.

W projekcie przywrócono pojęcie, język państwowy, mimo iż w okresie międzywojennym zgłaszano wątpliwości co do potrzeby rozróżniania języka państwowego i języka urzędowego. Niemniej jednak ze względu na dopuszczenie do używania w stosunkach urzędowych języków mniejszości narodowych, języki te powinny być traktowane w tej mierze tak samo jak język polski, a więc będą miały rangę języków urzędowych na terenie oznaczonych gmin po przeprowadzeniu referendum. Zakres posługiwania się językami mniejszości narodowych został ograniczony do obszarów poszczególnych gmin, gdyż nie istnieją skupiska mniejszości pokrywające terytorium całego województwa. Wprowadzenie języka urzędowego innego niż język polski zostało pozostawione decyzji członków wspólnoty samorządowej podejmowanej w formie demokracji bezpośredniej. Wybór referendum gminnego jest celowy, bowiem to wspólnota gminna podnosić będzie koszty tłumaczenia dokumentów, ewentualnego zatrudnienia tłumacza itp. W tym zakresie budżet centralny zostanie odciążony, gdyż organy ponadgminne (rządowe i samorządowe) będą obowiązane do posługiwania się językiem polskim, nawet jeśli sprawa była rozpatrywana przez organy gminy w innym języku urzędowym. Stąd wziął się wymóg przekładu każdego dokumentu urzędowego na język polski.

Przepisy ustawy odnoszą się co do zasady do problematyki posługiwania się językiem polskim w obrocie publicznym i gospodarczym. Ponadto uważamy, że język polski jest dobrem kultury narodowej, dla którego ochrony ustawa z 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz.U. Nr 10, poz. 48 późn. zm.) nie przewiduje odpowiednich środków. Działalność tworzonej Rady Języka Polskiego pozwoli więc na wypracowanie standardów językowych akceptowanych przez użytkowników języka, zaś główny wysiłek ochrony i podnoszenia jakości języka pozostanie nadal w rękach nauczycieli i mediów. Należy podkreślić raz jeszcze, że projekt ustawy służyć ma eliminowaniu najbardziej rażących przypadków wypierania języka polskiego z obrotu gospodarczego i działalności publicznej, a nie stanowić panaceum na wszelkie bolączki i braki kompetencji językowej społeczeństwa. Uznano więc, że każdy organ państwowy (rządowy i samorządowy) powinien posługiwać się językiem polskim zgodnym z normami językowymi i przeciwdziałać naruszeniom ustawy przez innych uczestników obrotu gospodarczego czy publicznego. Fachową pomocą służyć będzie wspomniana Rada.

Przyszła regulacja nie narusza umów międzynarodowych, zobowiązuje jedynie wymienione w art. 5 i 6 organy i podmioty do posługiwania się językiem polskim w przypadku składania oświadczeń, formułowania umów i porozumień, oznaczania towarów i usług. Nie zamyka drogi do używania innych języków podczas dokonywania powyższych czynności, jednakże zawsze obok języka polskiego. Uniemożliwi to występowanie sytuacji, w których umowa gospodarcza została sporządzona w języku obcym, zaś jej treść była znana osobom podpisującym jedynie z pospiesznego i ustnego przekładu tłumacza.

Język polski powinien być językiem nauczania, jak też sporządzania dokumentów o charakterze urzędowym czy oznaczania budynków użyteczności publicznej właściwymi napisami. W tych przypadkach projekt

nie zabrania posługiwania się językiem obcym, o ile tylko został zaopatrzonej w polski przekład lub wynika to z istoty procesu dydaktycznego, jak w przypadku nauki języka obcego podczas studiów filologicznych.

Od przedstawionych reguł projekt przewiduje trzy grupy wyjątków:

- 1) została dopuszczona możliwość posługiwania się językiem obcym równoległe z tłumaczeniem na język polski,
- 2) Art. 9 projektu wymienia sześć grup wyjątków dla nauczania języków obcych lub przedmiotów w językach obcych, kultywowania tradycji mniejszości narodowych, uprawiania działalności naukowej, artystycznej i kulturalnej, specyficznych wydawnictw. Na szczególną uwagę zasługuje punkt 1 powyższego artykułu, w którym stanowi się, że jednostka organizacyjnie powszechnie znane pod obcymi nazwami nie będą zmuszone do ich zmiany z uwagi na wejście w życie nowego prawa.
- 3) Projekt ustawy pozwala Ministrowi Kultury i Sztuki w porozumieniu z właściwym organem szczebla centralnego na odstępianie od reguł ustawowych, o ile uzna, że jest to przypadek szczególnie uzasadniony i o ile zainteresowany podmiot zwróci się o to. Takie rozwiązanie jest wystarczające dla uniknięcia bezwzględnej sztywności norm, zaś pozostawienie tej kompetencji w rękach organu naczelnego stawia barierę przed jej pochopnym stosowaniem. Ze względu na spójność regulacji poświęconej zamówieniom publicznym projektodawcy zdecydowali się na pozostawienie Prezesowi Urzędu Zamówień Publicznych uprawnienia do wyrażania zgody na sporządzenie oferty w innym języku niż polski.

Projekt nowego prawa przewiduje powołanie nowego organu - Rady Języka Polskiego. Nie jest to jednak organ państwa, lecz w zamierzeniu forum działania grupy naukowców i cenionych praktyków na rzecz eliminowania błędów językowych w obrocie publicznym i gospodarczym, rozstrzygania wątpliwości powstałych na tle posługiwania się językiem polskim przez organy państwa i podmioty gospodarcze, dbania o podnoszenie jakości języka czy ustalania obowiązującej ortografii i interpunkcji. Ostatnie z wymienionych zadań zasługuje na szczególną uwagę. O ile pozostałe zadania Rada powinna realizować poprzez wydawanie opinii, to w tym przypadku - kierując się wypowiedziami autorytetów z dziedziny językoznawstwa - projektodawcy uznali za celowe przyjąć bardziej złożoną konstrukcję. Dla ujednoczenia ortografii i interpunkcji języka polskiego oraz wprowadzenia powszechności ich stosowania przydatne wydaje się przyjęcie bardziej zaostrożonych przesłanek podejmowania uchwał w tych materiach, jak również wyposażenie Ministra Kultury i Sztuki w prawo zgłaszania sprzeciwu wobec nich. Nadzór Ministra stanowi tutaj gwarancję tego, iż uchwała zostanie podjęta znaczną większością głosów osób dysponujących najlepszą wiedzą. Mając na uwadze postulat zamkniętego systemu źródeł prawa przewidziany w projekcie nowej Konstytucji RP. uchwalone przez Radę reguły ortografii i interpunkcji powinny przybrać formę aktu prawnego, tj. rozporządzenia wspomnianego Ministra.

Zasada, że organ państwa powinien znać prawo została rozciągnięta w art. 14 ust. 1 projektu na znajomość języka państwowego. Rozstrzyganie wątpliwości językowych przekracza często możliwości nie tylko danego

urzędnika państwowego lub pracownika samorządowego, ale także całej administracji publicznej, jak np. w razie rozbieżności pomiędzy normą językową a praktyką (uzusem językowym). Projekt normuje więc sytuację w której pracownik organu administracji publicznej (osoba pełniąca funkcję organu) nie jest w stanie rozwiązać wątpliwości tego rodzaju przy wykorzystywaniu dostępnej mu literatury przedmiotu. Ma on wówczas obowiązek zasięgnięcia opinii Rady. Każdy może mieć wątpliwości odnośnie posługiwania się językiem, lecz Państwo nie może sobie pozwolić na tolerowanie błędów językowych jakich dopuszczają się jego funkcjonariusze. Ponadto, na każdy organ rządowy i samorządowy projekt nakłada obowiązek doprowadzenia do eliminowania błędów, z jakimi będzie miał do czynienia podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych, a których dopuszczają się podmioty wchodzące z nim w stosunki tego rodzaju. Rozbieżności pomiędzy poglądem organu i jego kontrahenta (interesanta, strony, itp.) będzie rozstrzygać Rada Języka Polskiego

Projekt przewiduje środki o charakterze przymusowym dla zabezpieczenia przestrzegania i realizacji norm nowego prawa. Są one trojakiemu rodzaju: uznanie niektórych działań i zaniechań za wykroczenia (art. 16), wprowadzenie możliwości wymierzania przez Ministra Kultury i Sztuki kary pieniężnej, lecz tylko w sytuacji, gdy ustawę naruszył podmiot gospodarczy nie będący osobą fizyczną (art. 17), możliwość zastosowania środków z zakresu postępowania egzekucyjnego w administracji (art.18). Ponownego podkreślenia wymaga fakt, że środki represyjne i przymusowe przewidziane w projekcie mają na celu ochronę prawidłowości posługiwania się językiem polskim przez uczestników obrotu publicznego i gospodarczego, a nie są przeznaczone do poprawy znajomości języka przez obywateli. Temu zamierzeniu służą inne środki, dlatego za przydatne należy uznać dokonanie zmiany w ustawie z 1992 r. o radiofonii i telewizji w celu nałożenia na publiczne media obowiązku upowszechniania wiedzy o języku polskim.

Projekt Prawa o języku polskim nie dokonuje innych zmian w dotychczasowym porządku prawnym. Natomiast wprowadza do niego zasady, które obecnie są niejasne nawet dla funkcjonariuszy kontroli państwowej. Jego uchwalenie pociągnie za sobą zwiększenie wydatków budżetowych w związku z działalnością Rady Języka Polskiego, nie powinny być one jednak znaczące na tle budżetu Polskiej Akademii Nauk.

Zwłaszcza, że od grudnia 1996 r. działa i finansowana jest z jej budżetu Rada Języka Polskiego przy prezydium Polskiej Akademii Nauk.

Pozostałe zadania wynikające z projektu ustawy mogą być w zasadzie wykonywane w ramach środków będących w dyspozycji organów zobowiązanych do ich realizacji. Ustawa przyniesie również pewne wpływy, np. z grzywien i kar administracyjnych, co zrównoważyć w jakimś stopniu koszty realizacji zadań. Ustawa nie spowoduje zatem obciążeń finansowych.

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Skierowano do druku 28 października 1997 r.

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

III kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM 10-41-97

Druk nr 561

Warszawa, 24 lipca 1998 r.

Pan
Maciej Płażyński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

– o języku polskim.

W załączeniu przedstawiam także opinię dotyczącą zgodności proponowanych regulacji z prawem Unii Europejskiej.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że do reprezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Kultury i Sztuki.

Z poważaniem

(-) Jerzy Buzek

USTAWA

z dnia

o języku polskim

Język polski jest dobrem kultury narodowej i wyznacznikiem tożsamości narodowej. Jego ochrona jest obowiązkiem wszystkich organów Rzeczypospolitej Polskiej i powinnością jej obywateli.

Rozdział 1

Część ogólna

Art. 1

Przepisy ustawy odnoszą się do używania języka polskiego w działalności publicznej oraz w obrocie prawnym.

Art. 2

Język polski jest językiem urzędowym w Rzeczypospolitej Polskiej. W języku polskim, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawach, urzędują:

- 1) konstytucyjne organy państwa,
- 2) organy jednostek samorządu terytorialnego i podległe im instytucje w zakresie, w jakim wykonują zadania publiczne,
- 3) terenowe organy administracji rządowej,
- 4) instytucje powołane do realizacji określonych zadań publicznych,
- 5) organy, instytucje i urzędy podległe organom wymienionym w pkt.1 i 3, powołane w celu realizacji zadań tych organów, a także organy państwowych osób prawnych w zakresie, w jakim wykonują zadania publiczne,
- 6) organy samorządu innego niż samorząd terytorialny oraz organy organizacji społecznych, zawodowych, spółdzielczych i innych podmiotów wykonujących zadania publiczne.

Art. 3

Ochrona języka polskiego obejmuje w szczególności:

- 1) używanie języka polskiego w działalności publicznej we wszystkich sytuacjach, w których używanie innego języka nie wynika z przepisów odrębnych, praw mniejszości narodowych i etnicznych lub zwyczaju międzynarodowego,
- 2) stwarzanie warunków sprzyjających rozwojowi języka polskiego,
- 3) upowszechnianie wiedzy o języku polskim i doskonalenie sprawności w posługiwaniu się nim,
- 4) dbanie o poprawność języka wypowiedzi publicznych w mowie i piśmie oraz przeciwdziałanie ich wulgaryzacji,
- 5) wspieranie nauczania języka polskiego w kraju i za granicą,
- 6) promocję języka polskiego w świecie, w tym prowadzenie egzaminów państwowych z języka polskiego dla cudzoziemców ubiegających się o urzędowe poświadczenie jego znajomości.

Rozdział 2

Używanie języka polskiego

Art. 4

Język polski jest językiem nauczania lub wykładowym oraz językiem egzaminów i prac dyplomowych w szkołach publicznych i niepublicznych wszystkich typów, w państwowych i niepaństwowych szkołach wyższych oraz w placówkach oświatowych i innych instytucjach edukacyjnych, jeżeli odrębne przepisy nie stanowią inaczej.

Art. 5

1. W języku polskim sporządzane są napisy przeznaczone do odbioru publicznego na publicznie dostępnych szyldach i tablicach urzędów i instytucji użyteczności publicznej, w tym w środkach transportu publicznego. Dotyczy to odpowiednio informacji.

2. Nazwom i tekstom w języku polskim mogą towarzyszyć ich wersje obcojęzyczne. Polskie nazwy, napisy i teksty muszą być co najmniej równie dobrze widzialne i czytelne lub słyszalne.

Art. 6

Umowy międzynarodowe zawierane przez Rzeczpospolitą Polską sporządzane są w języku polskim, jeżeli odrębne przepisy nie stanowią inaczej.

Art. 7

1. Wszelkie czynności urzędowe polskich podmiotów wykonujących zadania publiczne w Polsce dokonywane są w języku polskim.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do oświadczeń składanych organom, o których mowa w art. 2.

Art. 8

1. Umowy zawierane przez podmioty mające siedzibę lub miejsce zamieszkania w Polsce oraz umowy zawierane z podmiotami polskimi, których wykonanie ma nastąpić na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, sporządza się w języku polskim.

2. Umowa sporządzona w języku polskim może mieć wersję lub wersje obcojęzyczne. Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, podstawą wykładni takiej umowy jest jej wersja polskojęzyczna.

3. Do umów zawartych z naruszeniem ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio art. 74 § 1 zdanie pierwsze oraz art. 74 § 2 Kodeksu cywilnego.

Art. 9

Języka polskiego używa się w obrocie prawnym w Polsce pomiędzy podmiotami polskimi i jeżeli podmiot polski jest stroną, a w szczególności w nazewnictwie towarów i usług, w ofertach, reklamie pisanej i mówionej, instrukcjach obsługi, informacjach o właściwościach towarów i usług, warunkach gwarancji, na etykietach towarów, na fakturach, rachunkach i pokwitowaniach.

Art. 10

1. Posługiwanie się w obrocie prawnym w Polsce wyłącznie obcojęzycznymi określeniami, z wyjątkiem nazw własnych, jest zakazane.
2. Towary i usługi zawierające opisy obcojęzyczne mogą być wprowadzone do obrotu prawnego, o którym mowa w art. 9, jeżeli zawierają jednocześnie opisy w języku polskim.

Art. 11

Przepisy art. 4, 5 i 7-10 nie dotyczą:

- 1) nazw własnych instytucji i przedsiębiorstw,
- 2) obcojęzycznych dzienników, czasopism i książek,
- 3) innych tekstów o charakterze naukowym i specjalistycznym przeznaczonych dla celów negocjacji w sprawie przystąpienia do NATO i Unii Europejskiej oraz tekstów przeznaczonych dla cudzoziemców lub osób nie znających języka polskiego,
- 4) działalności dydaktycznej i naukowej szkół wyższych, szkół i klas z obcym językiem wykładowym lub dwujęzycznych, nauczycielskich kolegiów języków obcych, a także nauczania innych przedmiotów, gdy jest to zgodne z przepisami szczególnymi,
- 5) działalności naukowej i artystycznej,
- 6) zwyczajowo stosowanej terminologii naukowej i technicznej,
- 7) znaków towarowych, nazw handlowych i oznaczeń pochodzenia towarów i usług.

Rozdział 3

Organy ochrony języka polskiego
oraz zasady postępowania

Art. 12

1. Instytucją opiniodawczo-doradczą w sprawach używania języka polskiego jest Rada Języka Polskiego, zwana dalej „Radą”, działająca jako komitet problemowy w
- www.inforlex.pl

rozumieniu art. 34 ustawy z dnia 25 kwietnia 1997 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz.U. Nr 75, poz. 469 i Nr 141, poz. 943).

2. Nie rzadziej niż co trzy lata Rada przedstawia ministrowi właściwemu do spraw kultury i Prezesowi Polskiej Akademii Nauk pisemną opinię o stanie ochrony języka polskiego w rozumieniu art.3.

Art. 13

Na wniosek ministra właściwego do spraw kultury, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, Prezesa Polskiej Akademii Nauk lub z własnej inicjatywy, Rada podejmuje uchwały w sprawach opinii o używaniu języka polskiego w działalności publicznej i obrocie prawnym oraz ustalenia ortografii i interpunkcji języka polskiego.

Art. 14

Każdy organ, o którym mowa w art.2, może zasięgnąć opinii Rady w przypadku wystąpienia w toku czynności urzędowych istotnych wątpliwości dotyczących użycia języka.

Art.15

1. Producent, importer oraz dystrybutor towaru lub usługi, dla których w języku polskim brak odpowiedniej nazwy, może wystąpić z wnioskiem do Rady o udzielenie opinii co do odpowiedniej formy językowej dla oznaczenie tego towaru lub usługi.

2. Towarzystwa naukowe, stowarzyszenia twórców i szkoły wyższe mogą zwracać się do Rady w sprawach ortografii i interpunkcji języka polskiego.

Przepisy karne

Art. 16

1. Kto narusza obowiązki określone w art. 10 podlega karze grzywny.

2. Odpowiedzialności, o której mowa w ust. 1, podlega, kto wprowadza do obrotu prawnego w Polsce, rozprowadza lub od kogo pochodzą towary lub usługi, o których mowa w art. 10.

3. W razie popełnienia czynu zabronionego można orzec nawiązkę nie wyższą niż 100.000 zł z przeznaczeniem na Fundusz Promocji Twórczości ustanowiony art. 111 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 24, poz. 83 i Nr 43, poz. 170 oraz z 1997 r. Nr 43, poz. 272).

4. Orzekanie w sprawach określonych w ustępach poprzedzających następuje w trybie postępowania w sprawach o wykroczenia.

Rozdział 4

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 17

1. Ustawa nie narusza:
- 1) umów międzynarodowych,
 - 2) przepisów o stosunku Państwa do poszczególnych kościołów i do innych związków wyznaniowych, a w szczególności uprawiania kultu i praktyk religijnych,
 - 3) praw mniejszości narodowych i grup kulturowych,
 - 4) prawa do działalności kulturalnej polegającej na zachowaniu, kultywowaniu i rozwijaniu tradycji mniejszości narodowych i etnicznych,
 - 5) aktów stanu cywilnego,
 - 6) nazw miejsc i miejscowości.

Art. 18

Przepisy art. 8 stosuje się do umów zawartych po wejściu w życie ustawy.

Art. 19

W ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 1993 r. Nr 7, poz. 34, z 1995 r. Nr 66, poz. 335 i Nr 142, poz. 701 i z 1996 r. Nr 106, poz. 496 oraz z 1997r. Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 770) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 18 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:
„5. Nadawcy dbają o poprawność języka swoich programów i przeciwdziałają jego wulgaryzacji.”
- 2) w art. 21 w ust. 1 dodaje się pkt 6a w brzmieniu:
„6a) upowszechniania wiedzy o języku polskim.”

Art. 20

Traci moc dekret z dnia 30 listopada 1945 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych (Dz.U. Nr 57, poz. 324).

Art. 21

Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 9 i 10, które wchodzi w życie po upływie 12 miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Szybki rozwój polszczyzny towarzyszący społecznym, ekonomicznym, politycznym i technicznym przemianom stwarza w wielu środowiskach prawników i językoznawców, a także w poglądach opinii publicznej, poczucie zagrożenia języka ojczystego. Wyraża się ono najczęściej obawą przed zalewem anglicyzmów, przed wulgaryzacją mowy, a także przed upowszechnianiem się polszczyzny niepoprawnej gramatycznie, ubogiej leksykalnie i byle jakiej stylistycznie. Szerzy się też przekonanie o konieczności bardziej stanowczej ochrony języka polskiego, wspartej nawet odpowiednimi środkami ustawowymi i instytucjonalnymi.

Odpowiadając na te oczekiwania a również z uwagi na fakt, że pochodząca z 1945 r. regulacja statusu języka polskiego jako języka urzędowego jest przestarzała, a problem stosowania języka państwowego w coraz szerzej nawiązywanej współpracy międzynarodowej nabiera z każdym rokiem większego znaczenia – Ministerstwo Kultury i Sztuki rozpoczęło prace nad projektem ustawy o języku polskim.

Także Prezes Najwyższej Izby Kontroli we wnioskach zawartych w informacji zbiorczej o stosowaniu języka polskiego jako języka państwowego w urzędowaniu podmiotów kontrolowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli zwracał uwagę na konieczność normatywnego zdefiniowania funkcji języka państwowego w życiu publicznym w nowych warunkach prawno-ustrojowych, z określeniem podmiotów i sytuacji, w których posługiwanie się językiem polskim byłoby obowiązujące.

Nowa Konstytucja RP ustanowiła w art. 27 status języka polskiego jako języka urzędowego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Istnieją więc obecnie istotne przyczyny, dla których należy podjąć trud ochrony, w tym także prawnej, języka polskiego. Najważniejsze są trzy:

1. język polski jest **językiem państwowym**, którym posługują się organy władzy publicznej rządowej i samorządowej;
2. język polski jest **dobrem kultury**, stanowiąc autoteliczną jej wartość;
3. język polski jest ważną **kategorią ekonomiczną**, wpływającą na poziom życia jego użytkowników w dziedzinie handlu, turystyki i na rynku pracy.

Ad 1. Generalna potrzeba uregulowania statusu języka polskiego jako języka państwowego nigdy nie budziła oporów. W odrodzonej Polsce status ten usankcjonowała – zastępując wcześniejsze tymczasowe przepisy – ustawa z dnia 30 lipca 1924 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych, a umocniła ustawa Sejmu Śląskiego z 16 lipca 1937 r.

Po drugiej wojnie światowej obie te ustawy, a także przepisy dotyczące dawnych województw poznańskiego i pomorskiego zastąpił dekret z dnia 30 listopada 1945 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych. Dekret ten obowiązuje do dziś i jest jedyną podstawą prawną posługiwania się językiem polskim przez organy Państwa, sądownictwo i całą administrację Rzeczypospolitej Polskiej. Na tle przytoczonego stanowiska Najwyższej Izby Kontroli, zapisu w Konstytucji RP oraz w oparciu o zgłaszane, w trakcie uzgodnień międzyresortowych, popierające inicjatywę legislacyjną stanowiska większości resortów – można stwierdzić, że ustawa o języku polskim jest obecnie oczekiwanym rozwiązaniem legislacyjnym, posiadającym umocowanie w samej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ad 2. Drugim, oczywistym argumentem, dla którego inicjatywę ustawodawczą podjął Minister Kultury i Sztuki, jest traktowanie języka jako dobra kultury, tj. takiego dobra intelektualnego człowieka, którego prawna ochrona nie powinna budzić oporów i zastrzeżeń. Wiele bowiem wskazuje na to, że właśnie prawna ochrona języka jako dobra kultury staje się dziś koniecznością, dla której alternatywą jest proces degradacji języka. Ochrona ta polegać powinna nie tylko na przeciwdziałaniu zniszczeniu czy uszkodzeniu języka, lecz także, a nawet przede wszystkim na zapewnieniu mu warunków wszechstronnego rozwoju.

Skoro chronimy za pomocą przepisów prawnych środowisko przyrodnicze, dzięki czemu udało się uratować przed ostateczną zagładą wiele gatunków zwierząt i roślin, to także język zasługuje na ochronę prawną.

Jako czynnik tożsamości narodowej jest język polski – w opinii społecznej samych Polaków – dobrem najwyższym. Ponad 90 % dorosłych mieszkańców Polski wskazuje na język jako na podstawową więź łączącą Polaków.

Nie ma również sprzeczności pomiędzy regulacją ustawy o języku polskim i ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury w tym znaczeniu, że język jest „dobrem kultury stanowiącym dorobek myśli i pracy wielu pokoleń”. Wręcz przeciwnie, bardzo ważnym argumentem za stworzeniem tej szczególnej ustawy dla języka – jako specyficznego dobra kultury – jest fakt, że regulacja przywołanej ustawy o ochronie dóbr kultury ma dla

www.inforlex.pl

ochrony języka ograniczone zastosowanie. Ochrona języka musi polegać na zapewnieniu mu stałego rozwoju, a koniecznym tego warunkiem jest jego używanie. W ochronie innych dóbr kultury chodzi głównie o ich zachowanie lub przywrócenie im wcześniejszego stanu. Takie tylko działanie oznaczałoby śmierć języka.

Ad 3. Naruszenia przepisów dekretu z 1945 r. są często przyczyną negatywnych skutków dla stron czynności prawnych, zwłaszcza w sytuacji braku tłumaczeń treści umów i porozumień zawieranych przez polskich kontrahentów przy braku znajomości pojęć terminologicznych formułowanych w językach obcych. W międzynarodowym obrocie handlowym wybór języka niesie za sobą istotne konsekwencje prawne. Podobnie, coraz częstsze posługiwanie się językami obcymi w obrocie publicznym (oferty, reklamy, terminologia handlowa, prawna, naukowa, przekazy informacji, media itp.) stawia w znacznie gorszej sytuacji konsumentów, odbiorców takich poczynań. Dotyczy to wszelkich, niedostępnych z uwagi na język, informacji o produkcie, warunkach gwarancji, ogłoszeniach o pracy i innych efektów prowadzonej przez podmioty gospodarcze działalności. Pewne szczątkowe regulacje, często rangi rozporządzeń funkcjonujące obecnie w obrocie niedostatecznie zabezpieczają jego uczestników przed skutkami używania i stosowania obcojęzycznych wyrażen. Wszystko to sprawia, że uregulowanie w jednym, szczególnym akcie prawnym rangi ustawowej całościowej materii dotyczącej używania i ochrony języka polskiego jest uzasadnione, a argumenty przemawiające na korzyść tej regulacji prawnej są wystarczające.

Dotychczasowy stan prawny, chociaż uregulowany został już status języka polskiego jako języka urzędowego, nie zawiera uregulowań, które zabezpieczają:

- możliwość używania języka polskiego w Polsce zawsze i wszędzie,
- zahamowanie wypierania języka polskiego z szyldów, reklam, tablic itp.,
- uznania umiejętności zrozumiałego i poprawnego wyrażania się po polsku za obowiązek urzędnika państwowego na każdym szczeblu,
- ustanowienia instytucji miarodajnych w sprawach języka,
- procedury ustalania obowiązującej ortografii.

Te braki ma wypełnić proponowana ustawa o języku polskim. Składają się na nią elementy przedwojennej ustawy o języku państwowym, ustawy o ochronie dóbr kultury, ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, a także Europejskiej Karty Języków

regionalnych i mniejszościowych oraz francuskich ustaw o używaniu języka francuskiego z 1975 i 1994 roku.

W ustawie nie proponujemy szczegółowych rozwiązań dotyczących praw mniejszości narodowych i związanych ze stosowaniem innych języków z uwagi na to, że trwają obecnie prace legislacyjne nad stosownymi projektami ustaw.

Zadania wynikające z projektu ustawy mogą być w zasadzie wykonywane w ramach środków będących w dyspozycji organów zobowiązanych do ich realizacji. Potrzebne będzie jednak w przypadkach urzędów szczególnie obciążonych zadaniami niewielkie zwiększenie etatów (ok. 6 osób) oraz środków m.in. na honoraria, szkolenia, wydawnictwa. Ponieważ jednak ustawa przyniesie również pewne, trudne w tej chwili do określenia, wpływy np. z grzywien, powinno to częściowo zrównoważyć koszty realizowanych zadań. W okresie wprowadzenia ustawy wydaje się więc, że nie spowoduje ona znacznych skutków dla budżetu państwa, a na pewno nie będą to obciążenia budżetu w 1998 r., które można będzie określić na około 30 000 zł.

**MINISTER
PRZEWODNICZĄCY KOMITETU
INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ**

Ryszard Czarnecki

Sekr. Min. RCz/..2325..198/DHPiST-kk

Warszawa, 1998.07.20

Pan
Aleksander Proksa
Sekretarz Stanu
Sekretarz Rady Ministrów

Opinia o zgodności projektu ustawy o języku polskim, z prawem Unii Europejskiej, wyrażona na podstawie art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996r. o Komitecie Integracji Europejskiej (Dz. U. Nr 106, poz. 494) przez Przewodniczącego Komitetu Integracji Europejskiej.

Szanowny Panie Ministrze,

W związku z przedstawionym projektem ustawy (BP.021/01/97/98 – nowy tekst IV), pozwalam sobie stwierdzić, że przedmiot powyższego projektu aktu prawnego nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Jednocześnie ze względu na trwające negocjacje Polski o członkostwo w Unii Europejskiej i charakter pracy Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej pragnę zauważyć, że:

- I. Zgodnie z przepisem artykułu 1 opiniowanego projektu ustawy w języku polskim urzędują między innymi konstytucyjne organy państwa, terenowe organy administracji

rządowej, organy jednostek samorządu terytorialnego i podległe im instytucje w zakresie, w jakim wykonują zadania publiczne.

Trybunał Konstytucyjny w uchwale z 14 maja 1997 r. w sprawie ustalenia powszechnie obowiązującej wykładni art. 1 dekretu z 30 listopada 1945 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych stwierdził, że do zakresu pojęcia „urzędują” przynależą wszelkie czynności omawianych podmiotów związane z realizacją ich konstytucyjnych i ustawowych kompetencji tych podmiotów, chyba

że z istoty tych czynności wynika konieczność posłużenia się językiem obcym.

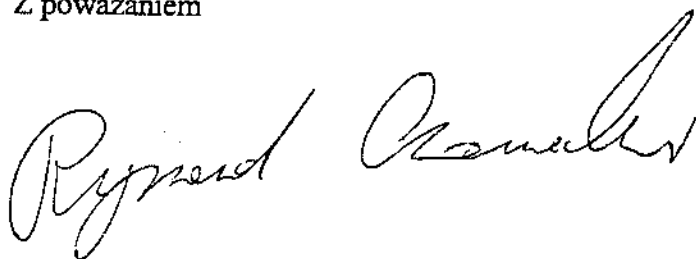
W związku z powyższym artykuł 1 projektu może utrudniać współpracę organów Państwa w sytuacji, gdy przedmiotem prac będą wspólnotowe akty prawne.

II. Do czasu przyjęcia Polski do Unii Europejskiej jedynie dokumenty sporządzone w jednym z oficjalnych języków Unii mają status dokumentów oficjalnych. W związku z obecnym procesem integracji europejskiej pojawia się konieczność posługiwania się przez polskie organy państwowe dokumentami w ich oryginalnej wersji językowej.

III. Informuję również, że ze względu na konieczność wprowadzania niektórych norm europejskich metodą „okładkową” można je traktować jako dokument specjalistyczny co postuluje Polski komitet Normalizacyjny.

W przedstawionej do zaopiniowania wersji projektu ustawy o języku polskim przepis art. 10 pkt 3 zmieniono z „innych tekstów o charakterze naukowym i specjalistycznym oraz przeznaczonych dla cudzoziemców lub osób nie znających języka polskiego” na „innych tekstów o charakterze naukowym i specjalistycznym przeznaczonych dla cudzoziemców lub osób nie znających języka polskiego” co czyni ten przepis niekorzystnym ze względu na wprowadzanie norm metodą okładkową w przypadku traktowania normy jako tekstu specjalistycznego.

Z poważaniem

Do uprzejmej wiadomości:
 Pani Joanna Wnuk-Nazarowa
 Minister Kultury i Sztuki

